

Skolens udvikling i 1920-1930'erne

Af Anne Katrine Gjerløff

Lærer H.C. Boje med en klasse elever fra Skovshoved Skole. Gentofte
Lokalhistoriske Arkiv, 1929

I første halvdel af 1900-tallet var det offentlige skolesystem stadig funderet på adskillelsen mellem byskoler, købstadsskoler og københavnske skoler, som blev indført med skoleanordningerne i 1814. Siden slutningen af 1800-tallet var der dog sket en række væsentlige ændringer i både lovgivning og hverdag. Helt overordnet blev den offentlige grundskole nu kaldt Folkeskolen, og antallet af private skoler var også kraftigt på retur, særligt i de større byer og hovedstaden. I 1900 havde folkeskolen fået sin første fælles fagbeskrivelse med det såkaldte *Sthyrskes Cirkulære*, der indeholdt retningslinjer for mål og indhold i de enkelte fag. I 1903 var skolens struktur ændret for at indføre den såkaldte Enhedsskole. Det betød at alle børn – i princippet, men ikke altid i praksis – kunne gå direkte fra den offentlige grundskole til gymnasiet via en eksamensmellemskole, hvis eleven blev vurderet til at have de fornødne evner. Tidligere havde man kun kunnet komme i gymnasiet via private højere skoler, men nu blev det muligt inden for det offentlige skolesystem. De elever, der ikke kom i mellemskolen, kunne enten blot gå de pligtige 7 år i skole eller tage frivillige 8. eller 9. klasse (kun i de større byer) eller gå i eksamensfri mellemskole.

Der blev stillet ganske høje krav både i selve mellemskoleundervisningen og i den forudgående prøve, hvilket fremgår af mange erindringer fra perioden. Det var heller ikke kun elevernes evner, der afgjorde forløbet, men også om familien kunne bære transport og undervisningsmaterialer og undvære barnets indtjening i de udvidede skoleår. Parallelt med denne udvikling blev adskillelsen mellem offentlige betalingsskoler og gratis-skoler fjernet og i København fik alle børn fra midten af 1910'erne den samme undervisning i de offentlige skoler.

I 1920 gik 2/5 af landets skoleelever i by- og købstadsskoler med hverdagsskolegang, mens 3/5 gik i landsbyordnede skoler med skolegang hver anden dag. Omkring 12% af eleverne fik undervisning på private skoler. Lovgivningsmæssigt kom det næste brud med traditionen i begyndelsen af 1930'erne hvor kirkens overordnede tilsyn med skolen blev fjernet, og den lokale præst ikke længere var født formand for skolekommissionen og udelukkende havde fagligt tilsyn med kristendomsundervisningen.

I 1937 udjævnede en ny folkeskolelov en del af forskellene mellem land- og byskolerne, med krav om, at der skulle udbydes samme fag i de to systemer. Det stillede store krav til skolernes fysiske rammer, at særligt fag som husgerning, naturhistorie og fysik nu også skulle undervises på landsbyskolerne, og det satte yderligere fart i en tendens til at bygge store veludstyrede centralskoler, som afløsning for de små lokale skolebygninger. En tilsvarende vækst i skolebyggeriet foregik i de voksende forstæder til landets største byer, hvor nye arkitektoniske skoletyper, særligt aulaskolerne, skød op.

I 1937-loven blev det også anbefalet, at der kunne gives specialundervisning i landsbyskolerne, hvor forholdene tillod det, og det afspejler periodens opmærksomhed på og interesse for de elever, der ikke kunne følge med i den normale undervisning. I 1920'erne-1930'erne blev skolepsykologiske kontorer, specialpædagogik og studier af bl.a. ordblindhed ganske udbredt, og det blev erkendt, at i en skole med stigende faglige krav, var der børn, der havde brug for særlige indsatser.

I 1920'erne var der også stor opmærksomhed på den såkaldte reformpædagogik, der satte barnets egne aktiviteter i centrum. Reformpædagogikken var en del af en international bevægelse, og i Danmark udmøntede det sig bl.a. i en række pædagogiske forsøgsklasser i Vanløse skole, hvor kreative sysler og flydende skema var normen. Trods de nye pædagogiske strømninger, som inspirerede især yngre lærere, var disciplinen fortsat stram og lærerne måtte revse børnene med spanskrør. Lussinger og andre straffe var formelt forbudt, men var udbredt. Autoritet og intimitet kom dog ofte til debat, og i 1920'erne udstedtes det såkaldte Berøringscirkulære, hvor det blev fastslået, at lærere ikke måtte have unødigt fysisk kontakt med eleverne – for at komme beskyldninger om upassende opførsel i forkøbet.

I tråd med tidens socialpolitik og gryende velfærdssamfund var der fortsat stor opmærksomhed på børnenes sundhed og skolens hygiejne. Mange byskoler havde skolelæger og bospisningsordninger for de fat-

tigste børn. Skolelæger blev dog først obligatoriske i 1946. Skolen var i perioden en vigtig institution, når det gjaldt om at måle og kontrollere børns helbred, foderstand og sygelighed, og der blev lavet aktiv smittebekæmpelse gennem bl.a. gode råd om at undgå tuberkulose. Der var også behandling og eventuel midlertidig bortvisning af elever med smitsomme sygdomme eller utøj.

Fagligt set kunne der stadig være store forskelle på skolegangen og det faglige udbytte i by og på land, bl.a. fordi der på landet ofte kun var ganske få lærere pr. skole, og dermed ingen faglærere. Men af generelle udviklingslinjer kan nævnes:

- Gymnastik blev obligatorisk for både piger og drenge, og undervisningen indeholdt nu både klassiske kropsøvelser og boldspil og lege.
- Sløjd blev opfattet som et pædagogisk godt og kropsligt udviklende fag, som mange lærere interesserede sig for, men kun de færreste skole havde ressourcer til at tilbyde.
- Med mellemskolens indførelse fik flere elever nu mulighed for at lære fremmedsprog. Tysk dominerede, men engelsk kom også til og blev særligt populært efter 2. verdenskrig. Med genforeningen var hele det sønderjyske områdes skoler, der indtil da var blevet tysksprogede, kommet ind under det danske skolesystem.
- Det *Sthyrskke Cirkulære* indførte anskuelsesundervisning som obligatorisk fag i de yngste klasser og anbefalede anskuelsesmetoden også i andre fag og på andre klassetrin. De store forklarende anskuelsestavler blev sammen med modeller og udstoppede dyr et helt fast inventar i stort set alle skoler i denne periode.
- Gennem perioden blev det debatteret om skolen skulle give seksualundervisning, men det var frivilligt for den enkelte lærer, og ingen krav eksisterede. Et fåtal af eleverne fik undervisning i forplantningslære – især i de øverste klassers naturhistorieundervisning eller i forbindelse med undervisning i sundhedslære.
- Særligt mellemskolens tunge pensum krævede god hukommelse af eleverne, og i perioden udvikledes en række huskeremser når fx de russiske floder, tyske verber eller fynske byer skulle huske på kommando.
- I denne periode kom lysbilleder og film for alvor til som hjælpemiddel, særligt via Statens Filmcentral fra slutningen af 1930'erne, og fra 1926 sendte DR skoleradio.